

Brygida KUŹNIAK

Uniwersytet Jagielloński, Wydział Prawa i Administracji, Kraków, Polska

***Ius cogens* i *soft law* a bieżące cele polityczne uczestników relacji międzynarodowych – przykład badań mieszczących się we wspólnej przestrzeni teorii polityki i teorii prawa międzynarodowego**

***Ius Cogens, Soft Law* and the Current Political Goals of Participants in International Relations: An Example of Research in the Common Field of Political Theory and International Legal Theory**

• Abstrakt •

Znakomita większość norm składających się na prawo międzynarodowe publiczne to normy zwykłe (*ius dispositivum*), część jednak ma charakter szczególny, a owa specyfika lokuje je na dwóch przeciwstawnych biegunach tej specjalności prawa. Mowa o normach bezwzględnie obowiązujących (*ius cogens*), od których żadne odstępstwo nie jest dopuszczalne, oraz o normach prawnie niewiążących, czyli jedynie postulatywnych (*soft law*). Celem artykułu jest próba udzielenia odpowiedzi na pytanie, czy owe specyficzne normy prawa międzynarodowego publicznego, a zatem mające charakter *ius cogens*, a także normy o charakterze *soft law* mogą być wykorzystywane jako instrument realizacji bieżących celów politycznych uczestników stosunków międzynarodowych.

Słowa kluczowe: prawo międzynarodowe publiczne; *ius cogens*; *soft law*; polityka; stosunki międzynarodowe

• Abstract •

The vast majority of norms constituting public international law are ordinary norms (*ius dispositivum*), however, some of them are of a special nature, and this specificity places them at the two opposite poles of this specialty of law. These are the mandatory norms (*ius cogens*), from which no deviation is allowed, and the norms that are not legally binding, i.e., are only postulative (*soft law*). The aim of this paper is an attempt to answer the question whether those specific norms of public international law, i.e., those having a character of *ius cogens* as well as the norms of *soft law*, can be used as an instrument for the realization of the current political goals of participants in international relations.

Keywords: public international law; *ius cogens*; *soft law*; politics; international relations

Wstęp

Prawo międzynarodowe publiczne (dalej: PMP) jest jednym z istotnych regulatorów relacji międzynarodowych. PMP w szczególności stoi na straży międzynarodowego pokoju, a funkcjonowanie zbiorowego systemu bezpieczeństwa wyraźnie zależy nie tylko od uwarunkowań militarnych i politycznych, ale także od uwarunkowań prawnych (Ipsen, 1999, s. 964). W zarysowanym tu kontekście, stanowiącym typową perspektywę badawczą prawnika internacjonalisty, prawo międzynarodowe w stosunkach międzynarodowych bywa przeciwstawiane „polityce”, która jest traktowana jako czynnik przynajmniej co jakiś czas biorący nad nim górę. Wypada jednak na nakreślony tu problem spojrzeć interdyscyplinarnie i uwzględniając perspektywę politologiczną, przywołać różne sposoby rozumienia polityki w stosunkach międzynarodowych. Pozwoli to w sposób bardziej złożony ujrzeć skomplikowane relacje między prawem i polityką, a w konsekwencji lepiej przeanalizować przydatność norm międzynarodowoprawnych – które, co warto zaznaczyć, nie są jednorodne, lecz są m.in. normami o różnicowanej mocy (*ius cogens*, *ius dispositivum*, *soft law*) – w roli narzędzia realizacji bieżących celów politycznych.

Polityka poszczególnych uczestników stosunków międzynarodowych, przede wszystkim pierwotnych i pełnych podmiotów PMP, jakimi są państwa, polega na stwarzaniu i utrwalaniu sytuacji korzystnych dla siebie, czego niezbędnym uzupełnieniem jest równoczesne powstrzymywanie i eliminowanie sytuacji niekorzystnych (Bieleń, 2006, s. 955; Zięba, 2005, s. 37–58). Aktywność ta sprowadza się do wywierania wpływu na pozostałych członków społeczności międzynarodowej, przy czym charakter tej aktywności może być postrzegany jako konfliktowy, konsensualny lub koercyjny. W tym pierwszym przypadku pojmujemy politykę według tradycji hobbesowskiej, określanej także mianem realistycznej, która zasadza się na rywalizacji podmiotów w ich dążeniu do osiągnięcia wzajemnie wykluczających się celów. W drugim przypadku, w tradycji grocjuszowskiej, podmioty te postrzegamy jako dążące do porozumienia i do rozwiązań kompromisowych, opartych na normach oraz instytucjach. W trzecim ujęciu, nawiązującym do tradycji kantowskiej, uniwersalistycznej, utrzymuje się społeczność pluralistyczną w pewnych ryzach wyznaczonych wspólnotą interesów, z utrzymaniem pokoju na czele, za pomocą zorganizowanego przymusu oraz innych środków regulacji. W istocie owe trzy ujęcia w relacjach międzynarodowych przeplatają się (Bieleń, 2006, s. 956), przy czym każdy z ww. nurtów intelektualnych jest przydatny do ich objaśniania, a istotna rola różnego rodzaju norm PMP – czy to norm typu *ius cogens*, czy norm *soft law* – jako narzędzia osiągania celów politycznych znajduje swe miejsce nie tylko w nurcie konsensualnym, lecz także koercyjnym. Co do nurtu konfliktowego,

wydaje się, że zasadne będzie tu raczej tradycyjne jurydyczne przeciwstawienie prawa międzynarodowego międzynarodowej polityce, a nie wkomponowanie w nią norm PMP.

Podjęty w niniejszym artykule problem badawczy dotyczy specyficznych norm prawa międzynarodowego publicznego, tj. z jednej strony takich, od których żadne odstępstwo nie jest dopuszczalne – norm nazywanych *ius cogens*, noszących w polskiej literaturze przedmiotu miano norm imperatywnych, niezmiennych, bezwzględnie obowiązujących bądź peremptoryjnych, oraz z drugiej strony norm jedynie postulatywnych – norm *soft law*, czyli tzw. miękkiego prawa międzynarodowego. Zamierzeniem autorki jest pokazanie, czy i w jaki sposób normy te mogą stać się narzędziem realizacji bieżących celów politycznych w stosunkach międzynarodowych. Zostanie to przedstawione zarówno z odniesieniem do etapu tworzenia prawa międzynarodowego, jak i etapu jego wykonywania, a także z odpowiednim uwzględnieniem podstawowych formalnych źródeł PMP, jakimi są traktaty i zwyczaj międzynarodowy. Autorka podejmie również próbę umiejscowienia obu rodzajów norm jako narzędzia realizacji celów politycznych w nurcie konsensualnym i w nurcie koercyjnym polityki w stosunkach międzynarodowych.

Niniejsze badanie zostanie przeprowadzone z wykorzystaniem wymienionych poniżej technik i procedur dochodzenia do wiedzy. Po pierwsze, za pomocą metody prawno-dogmatycznej oraz metody porównawczej zostaną zanalizowane normy Karty Narodów Zjednoczonych oraz innych przywołanych w niniejszym opracowaniu traktatów, a także normy przywołanych rezolucji Zgromadzenia Ogólnego ONZ, po to, by w szczególności ukazać rolę norm *soft law* na tle norm *ius dispositivum*. Po drugie, zostanie dokonana rekapitulacja i krytyczna analiza dorobku doktryny, albowiem założeniem opracowania jest także jego wartość eksplanacyjna, co dotyczy przede wszystkim objaśnienia, czym jest *soft law* oraz czym jest *ius cogens*. Po trzecie, zostanie przeprowadzona wycinkowa, przykładowa ocena funkcjonowania prawa międzynarodowego w jego aspekcie realnym, tj. z uwzględnieniem kontekstu politycznego, co w szczególności odnosi się do konfliktu zbrojnego Rosja – Ukraina (2022 r.), a zatem jedną z wykorzystanych metod będzie także *case study*.

***Ius cogens* w prawie międzynarodowym**

Gros norm prawa międzynarodowego publicznego to tzw. normy zwykłe (*ius dispositivum*), które w drodze porozumienia mogą być zmienione przez związane nimi podmioty. Obok tych norm istnieje jednak pewien katalog norm mających rangę specjalną, mianowicie są to normy *ius cogens*, które według postanowień art. 53

Konwencji wiedeńskiej o prawie traktatów¹ są normami powszechnego prawa międzynarodowego, przyjętymi i uznanymi przez całą międzynarodową społeczność państw, i od których żadne odstępstwo nie jest dozwolone, co oznacza, że mogą być zmienione jedynie przez późniejsze normy prawa międzynarodowego o tym samym charakterze. Co więcej, sprzeczność traktatowej normy zwykłej z normą imperatywną powoduje bądź nieważność tej pierwszej, bądź jej wygaśnięcie w zależności od tego, czy norma *ius cogens* powstała przed daną normą zwykłą, czy po niej. Norma peremptoryjna będąca w kolizji z normą zwykłą doprowadza więc do braku mocy obowiązującej normy zwykłej, co następuje ze skutkiem *ex tunc* (nieważność)² lub *ex nunc* (wygaśnięcie)³.

Norma *ius cogens* została zdefiniowana językiem umowy międzynarodowej – Konwencji wiedeńskiej o prawie traktatów, wskazane zaś wyżej konsekwencje niedochowania tej normy w postaci nieważności bądź wygaśnięcia zostały przez tę konwencję odniesione do traktatowych norm *ius dispositivum*. Doktryna PMP ustaliła jednak, że współcześnie przyjmuje się powszechnie, że normy bezwzględnie obowiązujące ograniczają swobodę państw nie tylko w zakresie zawierania umów międzynarodowych, ale także tworzenia lokalnego prawa zwyczajowego (Czapliński, Wyrozumska, 2014, s. 39). Podobnie rzecz się ma w przypadku uchwał organizacji międzynarodowych, które – rozumując *a maiori ad minus* – również będą objęte sankcją braku mocy obowiązującej w razie ich sprzeczności z normą peremptoryjną (Matusiak-Frączczak, 2017, s. 71). Należy zatem podkreślić, że normy *ius cogens* stanowią swoistą systemową ochronę prawa międzynarodowego i dominują nad zwykłymi normami – nie tylko traktatowymi, lecz także zwyczajowymi oraz uchwalonymi. Ich wyższa pozycja hierarchiczna odnosi się do całego katalogu formalnych źródeł PMP. Normy o charakterze *ius cogens*, mając prymat nad pozostałymi uregulowaniami, hierarchizują normy prawa międzynarodowego i w ten sposób zabezpieczają najbardziej fundamentalne wspólne wartości.

Korzyść wynikająca z szanowania normy *iuris cogens* ma charakter ciągły, a nie jednorazowy. Beneficjentem jej wdrażania jest cała społeczność międzynarodowa (Menkes, 2017, s. 44); norma ta jest skuteczna *erga omnes* i stanowi wyraz wspólnego interesu międzynarodowych aktorów (Stępień, 2017, s. 52). Istotna jest przy tym okoliczność, że to właśnie społeczność międzynarodowa jako całość jest władna nadać danej normie PMP status normy imperatywnej (Menkes, 2017, s. 44). Problemem jednak jest zarówno to, w jakim mechanizmie odbywa się owo nadanie, jak i to, jak

¹ Konwencja wiedeńska o prawie traktatów, Dz.U.1990.74.439.

² Art. 53 Konwencji wiedeńskiej o prawie traktatów.

³ Art. 64 Konwencji wiedeńskiej o prawie traktatów.

rozpoznać normę *ius cogens* wśród innych norm PMP (Stępień, 2017, s. 50). Konwencja wiedeńska o prawie traktatów ogranicza się jedynie do zdefiniowania, czym normy *ius cogens* są, nie wyszczególniając ich ani nie przesądzając kwestii sposobu nadania danej normie rangi normy peremptoryjnej. Katalog norm bezwzględnie obowiązujących został sformułowany przez doktrynę i orzecznictwo, wciąż jednak nie jest bezdyskusyjny. Najczęściej wylicza się następujące normy *ius cogens*: zakaz użycia siły oraz groźby jej użycia, zakaz ludobójstwa, zakaz piractwa, zakaz apartheidu, zakaz niewolnictwa i poważnego naruszenia prawa samostanowienia (zob. np. Czapliński, Wyrozumski, 2014, s. 40; Shaw, 2000, s. 96). Treściowo rzecz ujmując, normy te mogą być zawarte w każdym źródle PMP, ale sposobem wyposażania danej normy w dystynkcję normy bezwzględnie obowiązującej jest ukonstytuowanie się zwyczaju o zasięgu globalnym. Tak utworzone normy imperatywne odgrywają podwójną rolę – są dyrektywami powinnego postępowania, a także, w przypadku kolizji z normami *ius dispositivum*, pełnią funkcję kolizyjną (Menkes, 2017, s. 40).

Soft law a prawo międzynarodowe

Prawo miękkie, w przeciwieństwie do *ius cogens*, nie ma definicji legalnej, czyli stworzonej przepisami prawa. Pojęcie to jest wytworem doktryny. Wypada także zaznaczyć, że *soft law* w istocie nie jest częścią, podzbiorem prawa międzynarodowego publicznego, albowiem miękkim prawem zwykliśmy w piśmiennictwie nazywać normy prawnie niewiążące. Funkcjonują one więc niejako „w pobliżu” PMP. Zwrot językowy *soft law* ma na celu przekaz, że norma postępowania jest „bliska” prawu (Menkes, 2017, s. 34). W literaturze przedmiotu bywają co prawda wyrażane poglądy, zgodnie z którymi prawem miękkim jest wszystko, co prawo jakkolwiek przypomina, oraz że owo miękkie prawo może być tworzone przez każdego aktora międzynarodowego⁴, niemniej w niniejszym opracowaniu takie ujęcie nie jest przydatne. Tu przez *soft law*, w ślad za dominującą opcją w doktrynie PMP, rozumie się akty umocowane w umowach międzynarodowych i stanowione z upoważnienia traktatowego, takie jak np. niewiążące rezolucje organów międzynarodowych organizacji międzyrządowych (Kuźniak, Turek, 2017, s. 234–236).

Akty typu *soft law* posiadają tzw. walor prawny, co pozwala na przywoływanie ich w umowach międzynarodowych, w orzecznictwie międzynarodowym i krajowym oraz w uzasadnieniach do ustaw wydawanych w poszczególnych państwach (Kuźniak, Turek, 2017, s. 234–236). Prawo miękkie, zawierające normy generalno-abstrakcyjne

⁴ Zob. Kuźniak, 2016, s. 85, gdzie przeanalizowano reprezentatywną literaturę przedmiotu.

(Wiśniewski, 2014, s. 453), pełni przy tym najczęściej rolę substytutu prawa wiążącego, albowiem, formalnie rzecz ujmując, ze względu na jedynie postulatywną wartość *soft law* łatwiej i szybciej dochodzi do jego kreacji (przyczyną, dla której państwa np. głosują za rezolucją, może być właśnie okoliczność, że jest ona jedynie zaleceniem – Olivier, 2002, s. 292). Ta rola swoistego zamiennika *hard law* może mieć charakter czasowy, co oznacza, że *soft law* jest postrzegane jako pre-prawo i z czasem może dojść do jego tzw. twardnienia, czyli albo jego ewolucji w prawo wiążące (np. normy niewiążącej rezolucji stają się normami zwyczajowymi), albo zamiany aktu niewiążącego w treściowo tożsamy z nim akt wiążący (np. normy niewiążącej rezolucji zostają uwzględnione w zawartym traktacie). Ten mechanizm, w obu jego odmianach, wystąpił np. w przypadku Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka⁵, której znakomita większość norm przerodziła się w powszechny zwyczaj i której normy stanowiły swoisty początek wiążących, bo wyposażonych w formę traktatu, Paktów Praw Człowieka⁶ (Symonides, 2014, s. 362).

Zdolność norm o charakterze *ius cogens* i *soft law* do bycia narzędziem realizacji bieżących celów politycznych

Nie ulega wątpliwości, że poszczególne normy prawa międzynarodowego publicznego wpływają na stosunki międzynarodowe, albowiem PMP jako całość, czyli rozumiane jako zbiór tych norm, jest uznawane za jeden z istotniejszych regulatorów międzynarodowych relacji. Wypada przy tym zaznaczyć, że prawo międzynarodowe publiczne ma charakter kontraktualny, tj. opiera się na zgodzie państw, a twórcy tego prawa są jego adresatami, czyli tworzą prawo sami dla siebie. Gdy więc mowa o polityce, czyli wywieraniu wpływu przez uczestnika lub uczestników społeczności międzynarodowej na pozostałych jej członków, to jeśli odbywa się to za pomocą prawa, wówczas w znakomitej większości przypadków mamy do czynienia z wpływem wzajemnym. Treść PMP jest bowiem kształtowana konsensualnie, a wykonywanie i egzekwowanie tego prawa w dużej mierze opiera się na mechanizmach działań wzajemnych. Należy także pamiętać, że traktaty wiążą tylko ich strony, a nie pozostałych uczestników relacji międzynarodowych, podobnie jak regionalne normy zwyczajowe wiążą tych, którzy partycypowali w tworzeniu praktyki lub ją milcząco aprobowali. Generalnie rzecz ujmując, PMP jest systemem opartym na koordynacji,

⁵ Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego ONZ 217/III A z 1948 r.

⁶ Międzynarodowy pakt praw obywatelskich i politycznych, Dz.U.1977.38.167; Międzynarodowy pakt praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych, Dz.U.1977.38.169.

a nie subordynacji (Symonides, 2005, s. 25), jednak w PMP znajdziemy też pewien zakres mechanizmów subordynacyjnych, a są nimi w szczególności współczesne instrumenty zbiorowego systemu bezpieczeństwa.

Jak wskazano wyżej, znakomita większość norm PMP to normy, które mogą być zmieniane (*ius dispositivum*), a zatem to one, ze względu na ich liczbę, w pierwszym rzędzie oddziałują na przestrzeń międzynarodową. Warto jednak się zastanowić, czy normy te są najbardziej przydatne do realizowania bieżących celów uczestników społeczności międzynarodowej (choćby tylko celów uzgodnionych, objętych kooperacją, nie mówiąc już o celach jednostkowych). Odpowiedź na to pytanie musi przynieść co najmniej wyartykułowanie wątpliwości, a to dlatego, że typowy proces prawotwórczy, jako wymagający porozumienia wszystkich adresatów prawa co do jego treści, jawi się jako skomplikowany i relatywnie długi. Dotyczy to zarówno prawa traktatowego – tu wypada odesłać w szczególności do prac i dorobku Komisji Prawa Międzynarodowego ONZ⁷ – jak i prawa zwyczajowego, którego niezbędnym elementem jest praktyka. Powinna ona być mocno ugruntowana, a więc co do zasady długotrwała. Bieżące cele polityczne można realizować w ramach ustanowionego prawa i poprzez jego wykonywanie (bez względu na to, jak długi wcześniej był proces jego tworzenia). Zgoła inaczej rzecz ma się jednak w sytuacjach, w których do realizacji owych celów jest to niewystarczające i szybko potrzeba nowego prawa.

W takich sytuacjach szczególnie przydatne są nie tyle mozolnie tworzone normy *ius dispositivum*, lecz normy *soft law*, których proces kreacji może być o wiele sprawniejszy. Ze swej istoty formułują one jedynie propozycje/postulaty, nie są prawnie wiążące, co ma ten walor, że na etapie tworzenia są łatwiej akceptowane i nie muszą być objęte pełnym konsensusem potencjalnych ich adresatów, za to mogą oddziaływać maksymalnie szeroko, tzn. bywają kierowane do całej społeczności międzynarodowej. Szczególna rola przypada tu rezolucjom Zgromadzenia Ogólnego ONZ z Powszechną Deklaracją Praw Człowieka na czele, którą w doktrynie wskazuje się jako wyrazisty przykład tzw. twarzenia miękkiego prawa, a zatem przekształcenia *soft law* w *hard law*. W literaturze przedmiotu najczęściej twierdzi się, że normy Deklaracji nabrały charakteru wiążącego drogą ukształtowania się odpowiedniego międzynarodowego zwyczaju, chociaż pojawiają się i inne objaśnienia, do których należy koncepcja tzw. ewoluującego konsensusu jako mechanizmu przekształcenia pierwotnie i formalnie niewiążących norm Deklaracji w normy prawnie wiążące (Kuźniak, 2019, s. 53).

⁷ Np. prace nad kodyfikacją odpowiedzialności państwa trwały na forum ONZ od 1955 aż do 2001 r.

Warto podkreślić, że tzw. twardnienie prawa miękkiego, które bywa określane jako proces legalizacji (Abbott i in., 2000, s. 401–419; Barcik, 2017, s. 82), nie powinno być jednak utożsamiane z jego efektywnością, ponieważ miękkie prawo może być nawet efektywniejsze od prawa wiążącego (Barcik, 2017, s. 82; Karllson-Vinkhuyzen, Vihma, 2009, s. 414), jeśli przez efektywność rozumiemy wpływ normy na rzeczywistość społeczną (Menkes, 2017, s. 28).

Co zaś do norm *ius cogens*, to *prima facie* nie wydają się one w ogóle przydatne do realizacji bieżących celów politycznych, albowiem ich kreowanie jest obciążone co najmniej tymi samymi wyzwaniem co kreowanie norm *ius dispositivum*, a *ex definitione* globalny zasięg tych norm wyzwaniem to potęguje. Należy jednak zwrócić uwagę na sferę wykonywania tych norm. Treściowo zabezpieczają one najbardziej istotne wspólne wartości, a zatem nie ulega kwestii, że uczestnicy społeczności międzynarodowej mają zarówno prawo, jak i obowiązek doprowadzania do ich urzeczywistnienia. Wkraczamy tutaj zatem na ograniczone, ale istniejące w obrębie PMP, pole działania trybów subordynacyjnych w miejsce klasycznych kooperacyjnych. Miarodajnym przykładem, do którego można się w tym miejscu odwołać, jest dokonana w 2022 r. napaść Federacji Rosyjskiej na Ukrainę i prowadzona agresywna wojna, obejmująca m.in. zbrodnie PMP, która odbywa się w warunkach permanentnego uczestnictwa Rosji w Radzie Bezpieczeństwa ONZ, z czym wiąże się wyposażenie tego państwa w prawo weta. Uniemożliwia to wykonywanie norm Karty Narodów Zjednoczonych poprzez podejmowanie odpowiednich rezolucji tego organu oraz w perspektywie prawnej nie pozwala na sięgnięcie przez Radę Bezpieczeństwa po środki przewidziane w rozdziale VII Karty, składające się na system bezpieczeństwa zbiorowego (począwszy od stwierdzenia aktu agresji, przez wydanie zarządzeń tymczasowych, do ewentualnego sięgnięcia po sankcje). Organizacja Narodów Zjednoczonych do pewnego stopnia radzi sobie jednak z tą blokadą spowodowaną brzemieniem norm jej statutu (art. 27 ust. 3 – przepis o charakterze *ius dispositivum*). Mianowicie w 1950 r. Zgromadzenie Ogólne uchwaliło rezolucję *Uniting for Peace*, która pozwala mu – jako organowi plenarnemu, a jednocześnie takiemu, w którym żadne z państw nie dysponuje prawem weta – w pewnym zakresie wypełniać funkcje Rady Bezpieczeństwa. Zgodnie z ww. rezolucją: “if the Security Council, because of lack of unanimity of the permanent members, fails to exercise its primary responsibility for the maintenance of international peace and security in any case where there appears to be a threat to the peace, breach of the peace, or act of aggression, the General Assembly shall consider the matter immediately with a view to making appropriate recommendations to Members for collective measures, including in the case of a breach of the peace or act of aggression the use of armed force when necessary, to maintain or restore international peace and

security” (rezolucja nr 377). W powyższym mechanizmie, odnośnie do agresji Rosji na Ukrainę, Zgromadzenie Ogólne w dniu 1 marca 2022 r. uchwaliło rezolucję nr A/ES-11/L.1, która zaczyna wypełniać sekwencję kroków prawnych podejmowanych na podstawie przepisów rozdziału VII Karty Narodów Zjednoczonych. Zgromadzenie stwierdza w tej rezolucji, że ma miejsce agresja Rosji na Ukrainę (Zgromadzenie wypełnia w ten sposób zadanie Rady Bezpieczeństwa określone w art. 39 Karty), oraz żąda bezwarunkowego, całkowitego wycofania wszystkich wojsk Rosji z terytorium Ukrainy (Zgromadzenie wydaje więc w miejsce Rady Bezpieczeństwa zarządzenia tymczasowe przewidziane przez art. 40 Karty). Należy również sądzić, że nie ma przeszkód natury prawnej ku temu, by Zgromadzenie Ogólne, na wzór rezolucji *Uniting for Peace* z 1950 r., także obecnie uchwaliło rezolucję bądź rezolucje pozwalające mu na dalsze kroki, z sankcjami wojskowymi włącznie. Inną sprawą jest kwestia braku woli politycznej państw członków ONZ do zastosowania środków militarnych, co wynika m.in. z oczywistego faktu, że Rosja jest mocarstwem nuklearnym. Okoliczność ta nie stanowi jednak ograniczenia natury prawnej. Należy zatem podkreślić, że w wykonaniu zakazu agresji, a także ewentualnie w wykonaniu zakazu ludobójstwa (normy *ius cogens*) organy ONZ sięgnęły po *soft law* (rezolucje), po to by choćby po części wdrażać prawne międzynarodowe mechanizmy subordynacyjne, oraz że w płaszczyźnie PMP mogą tak czynić. Gdy pojawia się potrzeba reagowania na bieżąco, a sumptem do działania mogą być zatem normy *ius cogens* i konieczność ich wdrażania.

Konkluzja

Prawo międzynarodowe publiczne jawi się jako istotny regulator stosunków międzynarodowych. Znakomita większość norm tego systemu prawa to tzw. normy zwykłe – *ius dispositivum*. Istnieją jednak także normy o szczególnej zawartości treściowej (stojące na straży podstawowych dla całej społeczności międzynarodowej wartości) stojące wyżej w hierarchii norm – są nimi normy *ius cogens*. Obok zaś norm zwykłych i norm peremptoryjnych funkcjonuje zespół norm stanowiących ich istotne dopełnienie mianowicie tzw. *soft law*. Te ostatnie normy, ze względu na ich elastyczne właściwości, a zwłaszcza relatywnie sprawny mechanizm kreowania, szczególnie dobrze nadają się do realizowania bieżących celów politycznych w przestrzeni międzynarodowej. Pewnej roli w tym zakresie nie można jednak odmówić także normom o charakterze *ius cogens*, albowiem te przez swą moc materialną i formalną najsilniej winny kształtować relacje międzynarodowe. Są one regulacjami, których ewentualne pogwałcenie najtrudniej jest pominąć. Dlatego, aby je urzeczywistnić,

sięga się nierzadko po powszechne normy miękkie. Normy *ius cogens* i normy *soft law* w tej perspektywie są więc ze sobą funkcjonalnie splecione. I jedno, i drugie mogą być narzędziem realizacji bieżących celów politycznych, choć normy miękkie – zarówno na polu stanowienia, jak i wykonywania prawa, normy peremptoryjne zaś – jedynie na tym drugim.

Gdy spróbujemy międzynarodowe prawo bezwzględnie obowiązujące oraz międzynarodowe prawo miękkie umiejscowić w konfliktowym, konsensualnym lub koercyjnym nurcie bieżącego wywierania wpływu na międzynarodową rzeczywistość, wówczas *soft law* zajmie poczesne miejsce wśród elementów nurtu konsensualnego, *ius cogens* zaś wśród elementów nurtu koercyjnego.

Bibliografia:

- Abbott, K. W., Keohane, R. O., Moravcsik, A., Slaughter, A.-M., Snidal, D. (2000). The Concept of Legalization. *International Organization*, 54(3), 401–419. DOI: <https://doi.org/10.1162/002081800551271>.
- Barcik, J. (2017). Techniki twardnienia prawa, czyli kilka uwag o technologii produkcji norm prawa międzynarodowego. W: B. Kuźniak, M. Ingelevic-Citak (red.). *Ius cogens, soft law. Dwa bieguny prawa międzynarodowego publicznego* (81–89). Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Bieleń, S. (2006). Polityka w stosunkach międzynarodowych. W: E. Halizak, R. Kuźniak, G. Michałowska, S. Parzymies, J. Symonides, R. Zięba (red.). *Stosunki międzynarodowe w XXI wieku* (954–983). Warszawa: Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR.
- Bierzanek, R., Symonides, J. (2005). *Prawo międzynarodowe publiczne*. Warszawa: LexisNexis.
- Czapliński, W., Wyzomska, A. (2014). *Prawo międzynarodowe publiczne. Zagadnienia systemowe*. Warszawa: C.H. Beck.
- Ipsen, K. (1999). *Völkerrecht*. München: C.H. Beck.
- Karllson-Vinkhuyzen, S., Vihma, A. (2009). Comparing the Legitimacy and Effectiveness of Global Hard and Soft Power: An Analytical Framework. *Regulation and Governance*, 3(4), 400–420. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1748-5991.2009.01062.x>.
- Kuźniak, B. (2016). Instrumenty międzynarodowoprawne w służbie dobrej administracji. W: P. Bieś-Srokosz (red.). *Współczesne kierunki zmian administracji publicznej* (81–91). Częstochowa: Wydawnictwo im. S. Podobińskiego Akademii im. Jana Długosza.
- Kuźniak, B., Turek, P. (2017). Soft law i quasi-soft law na przykładzie opinii Rady Konsultacyjnej Prokuratorów Europejskich. W: B. Kuźniak, M. Ingelevic-Citak (red.). *Ius cogens, soft law. Dwa bieguny prawa międzynarodowego publicznego* (229–238). Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Kuźniak, B. (2019). Powszechna Deklaracja Praw Człowieka jako akt prawny w obszarze prawa międzynarodowego. W: M. Florczak-Wątor, M. Kowalski (red.). *70 lat Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka* (41–55). Kraków: Księgarnia Akademicka.
- Matusiak-Frączczak, M. (2017). Czy *ius cogens* jest potrzebne prawu międzynarodowemu.

- W: B. Kuźniak, M. Ingelevic-Citak (red.). *Ius cogens, soft law. Dwa bieguny prawa międzynarodowego publicznego* (71–78). Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Menkes, J. (2017). Soft law i *ius cogens* a prawo międzynarodowe. W: B. Kuźniak, M. Ingelevic-Citak (red.). *Ius cogens, soft law. Dwa bieguny prawa międzynarodowego publicznego* (27–47). Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Olivier, M. (2002). The Relevance of ‘Soft Law’ as a Source of International Human Rights. *The Comparative and International Law Journal of Southern Africa*, 35(3), 289–307. DOI: https://hdl.handle.net/10520/AJA00104051_164.
- Shaw, M. (2000). *Prawo międzynarodowe publiczne*. Warszawa: Książka i Wiedza.
- Stępień, M. (2017). Soft law jako źródło poznania *ius cogens*. W: B. Kuźniak, M. Ingelevic-Citak (red.). *Ius cogens, soft law. Dwa bieguny prawa międzynarodowego publicznego* (49–55). Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Symonides, J. (2014). Powszechna Deklaracja Praw Człowieka. W: J. Symonides, D. Pyć (red.). *Wielka encyklopedia prawa. IV: Prawo międzynarodowe publiczne* (361–363). Warszawa: Fundacja „Ubi societas, ibi ius”.
- Wiśniewski, A. (2014). Soft law. W: J. Symonides, D. Pyć (red.). *Wielka encyklopedia prawa. IV: Prawo międzynarodowe publiczne* (453–454). Warszawa: Fundacja „Ubi societas, ibi ius”.
- Zięba, R. (2005). Cele polityki zagranicznej państwa. W: R. Zięba (red.). *Wstęp do teorii polityki zagranicznej państwa* (37–58). Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.